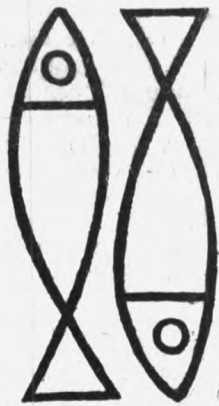

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

De betrouwbare boodschap

Dit is een getrouw woord en alle aanneming waard, dat Christus Jezus in de wereld gekomen is om zondaren te behouden.

1 Tim. 1 : 15.

Er waren in de gemeente van Efeze leraars gekomen, om de broeders en zusters daar eens wat betere leiding te geven dan Paulus en Timotheüs dat deden.

De gemeente moest eens wat beter opgevoed worden!

En deze „lerars“ zullen wel uit de hoogte neergezien hebben op Timotheüs, die jonge dominee, dat zwakke mannetje, met zijn „magere“ preekjes.

Timotheüs had nu nooit eens wat bijzonders.

Door al dat gepraat van die „lerars“ zullen er allicht ook sommige gemeenteleden geweest zijn, die bij zich zelf wel eens gedacht zullen hebben: „kan Timotheüs wel tegen deze leraars op? Zou hij niet zo „door-kneed“ zijn in de kwesties? Zou hij wel genoeg studie maken? Zou hij al die geschriften wel kennen der „ouden“, waarvan de nieuwe leraars gebruik maakten?“

Wel, wat wisten deze nieuwe leraars veel! „Leraars der wet“ noemden ze zich, want ze plozen de wet uit met bewonderenswaardige kennis. En ze deden stellige beweringen! (vs. 6, 7).

Maar de apostel Paulus schreef aan zijn kind Timotheüs: laat u maar niet in de war brengen door die betogingen en redeneringen van die leraars, want het is niet meer dan fantasie.

Al die verhalen zijn maar fabels. Er komt geen eind aan en het heeft niet het minste nut, ja, 't is zelfs gevaarlijk.

En wat hun wets-kennis betreft en hun stellige beweringen: ze beseffen zelf niet eens wat ze zeggen en waarover ze zo stellig spreken, vs 7.

Ze kennen niet eens het Woord van God. Calvijn schrijft bij vs 7: „Want men zal geen mensen vinden, die stouter zijn, om dingen die ze niet weten, lichtvaardig te bevestigen, dan zulke fabelmeesteren. Want wij zien heden, met wat grootsheid en hovaardigheid de scholen der sorbonne (Roomse hogeschool te Parijs, C.S.) haar meesterlijke stellingen uitwerpen. Maar van wat dingen? Te weten van dingen, die gans voor der mensen vernuft verborgen zijn, door geen woord der schrift, noch door een openbaring te genen tijd ontdekt. Zij bevestigen hun vagevuur met meerder stoutheid dan de wederopstanding der doden. Zo men het niet voor een zeker goddelijk woord wil houden, wat zij van de voorbidding der heiligen gedicht hebben, zo roepen zij, dat de ganse religie wankelbaar gemaakt is“.

Inderdaad! **Hoe trots en eigenwijs**, maar ook: **hoe blind en dwaas!**

't Zijn menselijke bedenkensels, waarvoor men vecht en die men verkondigt.

Hoe moet het dan? Wat moet er dan gebeuren in de kerk?

De apostel Paulus gaat Timotheüs nog eens vertellen, **wat God in zijn leven heeft gedaan.**

Wie was Paulus vroeger? Ook zo'n ijveraar, zo'n geweldenaar!

Hij vocht vroeger ook voor de inzetten van de „ouden“, van de „vaderen“.

Hoe roemde hij toen in de „wet“!

En niet alleen was hij een man-van-theorie, maar hij verdedigde de „waarheden der kerk“ met hand en tand. Hij blies dreiging en moord tegen de discipelen van Christus en vervolgde de kinderen Gods: weg met die ketters!

Maar hij verstond toen de goede wet van God niet, hij wist niet, dat de woorden des verbonds evangelische woorden waren, hij zag niet, dat de wet op de Here Christus wees, op Diens gerechtigheid en borgtochtelijk lijden voor ons, hij wist niet, wat zonde was, hij leefde niet door het **gelóóf** in de voetstappen van vader Abraham. Hij zat vast in menselijke vonden.

En toen is er wat met Paulus gebeurd.

Toen heeft de Here Christus deze ijveraar en geweldenaar tot bekering geleid, zodat hij zag, wat hij gedaan had, zodat hij „tot zichzelf“ kwam, hoewel hij een godsdienstige jongeman was. Toen zag Paulus, dat hij een **zondaar voor God was, verdoemelijk, Gods gramschap waardig.** Maar de Here heeft hem toen ook zijn grote barmhartigheid en genade laten verkondigen, de blijde boodschap des heils, ja, die boodschap werd hem verzegeld door de doop: „sta op, laat u dopen en uw zonden afwassen, onder aanroepen van Gods naam“, Hand. 22 : 16.

Toen heeft de Here hem tot geloof en liefde gebracht, vs 14.

Zó werkt de Here nu geloof en liefde door de blijde boodschap, door het evangelie. Dat kon Timotheü heel duidelijk aan het leven van Paulus zien. Zie toch, wat de Here doet: **van een godslasteraar en vervolger een apostel maken**, „een uitverkoren werktuig om Gods naam te brengen voor heidenen en koningen en de kinderen Israëls“, Hand. 9 : 15.

Zó werkt God nu door het evangelie, niet alleen aan Paulus, maar steeds door in de gemeenten.

Timotheüs moet zich maar niet van stuk laten brengen door die „lerars der wet“, door die geweldenaars.

Hij weet het nu nog eens weer goed, wat er gebeuren moet in de gemeente.

Het evangelie moet verkondigd worden. En er is maar één evangelie: „betrouwbaar is het woord en alle aanneming waard, dat Christus Jezus gekomen is in de wereld, om zondaren te redden“.

Dat is het evangelie: Christus redt **zondaren.**

Let daar wel op! Zondaren!

Och, dat woord „zondaren“ is voor ons soms zulk een „afgesleten“ term geworden, we zijn er zo aan gewoon geraakt: „zeker“, „natuurlijk“, we zijn allemaal zondaren, dat weten we wel.

Maar het betekent, dat we Gods geboden overtreden en geen daarvan gehouden hebben, dat we schuldig staan voor de heilige en rechtvaardige God en zo verloren zijn in ons zelf.

De Farizeeën en Schriftgeleerden meenden, dat zij rechtvaardig waren door getrouwe wetsonderhouding en zagen laag neer op de tollenaars, publieke zondaars en al die slechte mensen.

Maar Jezus was gekomen om zulke zondaren te redden, als Mattheüs en Zacheüs

INHOUD

De betrouwbare boodschap	C. S.
Dienst en dienen in het N. T. (II)	H. J. J.
Een verbroken en verbrijzeld hart veracht Gij niet, o God	C. V.
„Die goeie ouwe tijd...“ (II)	G. V.
Kerk en fabriek (IV, Slot)	J. W.
Rondblik	H. S.
Boekbespreking	H. W. de J.
Persschouw	C. V.
Kerknieuws	

(Matth. 9 : 13, Luc. 19 : 10), die kwam Hij vrijmaken, verlossen van hun schulden.

De oversten en Farizeeën hadden Jezus niet nodig, die vervolgden Hem en verwierpen het evangelie, maar de tollenaars en zondaars kwamen tot Hem, om naar Hem te horen en Jezus ontving hen en at met hen, Luc. 15 : 1, 2. Dát moet verkondigd worden: de genade Gods, **dat evangelie is een kracht tot zaligheid een iegelijk die gelooft, dat evangelie is een troost voor de armen en zachtmoedigen.**

Er staat: dit is een **getrouw** woord, een betrouwbaar woord.

Op dat woord van God kunnen we áán, dat zal ons niet bedriegen.

De HERE zal niet beschamen, die dat Woord vertrouwt, dat Woord, dat God de goddeloze rechtvaardigt, om niet, alleen om Christus' wil.

En zo is dit Woord ook alle aanneming waard.

De fantasie van de wetslerars is het niet waard, om er geloof aan te schenken, dat helpt niet, dat stelt teleur.

Maar het Evangelie, dat Jezus zondaren redt, mogen we gerust aannemen.

„Dit is een getrouw woord“, „het is“, schrijft Calvijn, „als een luidende bazuin, om de lof der genade te verbreden, opdat zij te meer geloof bij ons hebben“.

„Want ofschoon God de Vader ons duizendmaal zaligheid aanbiedt in Christus, en Christus van Zijn ambt predikt: zo zullen wij nochtans daarom niet nalaten te vrezén, of immer in onszelf te disputeren, of het ook alzo is“.

Daarom: neemt dit woord, dit evangelie áán!

Dát moest Timotheüs weten daar in Efeze. Hij moest zich maar aan de gezonde woorden der Schrift houden.

Geen „stelling“ tegenover „stelling“ plaatsen, maar alleen maar het evangelie verkondigen.

Ja, maar was dat wel genoeg? In die krietieke dagen?

Dat was genoeg! Die eenvoudige, gezonde woorden van Christus.

En daaraan hebben wij vandaag ook genoeg.

C. Stam.

Dienst en dienen in het Nieuwe Testament

II

Het vorige artikel eindigde met deze zin: „Laten we allen maar toezien, dat we tot die dienst bereid zijn, waartoe de HERE ons riep“. Daarin lag uitgedrukt, dat alle gelovigen een roeping hebben, een roeping tot dienst, naar de gaven en krachten die zij ontvangen hebben. Er is in de kerk een algemene dienstplicht.

Dat woord gebruiken we voor de militaire dienst, maar het zou niet kwaad zijn als we dat ook maar bezigden voor de taak, die elke gelovige heeft te vervullen. Er is in de kerk een algemene dienstplicht, hoewel velen zich daaraan onttrekken. Het komt me voor dat de overtuiging, dat iedereen in de kerk een dienst heeft, is uitgesleten. Velen hebben er nauwelijks nog enig besef van. En kunnen geen antwoord geven op de vraag waarin hun

dienst bestaat. Dat een „dienaar des Woords” heeft te dienen is wel duidelijk. Dat een ouderling een ambt, d.i. een dienst heeft, wordt ook nog wel beseft. Dat een diaken moet dienen staat wel vast. Maar dat het ambt aller gelovigen ook betekent, dat elke gelovige een dienst heeft te verrichten, staat elk niet meer duidelijk voor ogen. Als men spreekt over het ambt der gelovigen, dan denkt menigeen aan de plicht om zich bij de ware kerk te voegen. Maar dat heel het leven der gelovigen moet zijn een dienen, dat is: een-zich-geven aan de HERE en aan de naaste, dat leeft veel te weinig bij ons allen. Mede daarom zal er ook zo weinig van terecht komen.

Natuurlijk weten we allemaal wel, wat er staat in zondag 21 van de H.C. over de gemeenschap der heiligen: „Ten andere, dat elk zich moet schuldig weten, zijn gaven tot nut en ter zaligheid der andere lidmaten gewillig en met vreugde aan te wenden”. Maar weten hoe het moet zijn is nog wat anders dan de wil des HEREN dóen. Er zijn wel wijsgeren geweest, die beweerden, dat de wil altijd het verstand volgt. Maar zulke filosofen hebben van de praktijk van het leven niet veel notie gehad. Het is mogelijk heel goed te weten, wat er in de Catechismus staat over de gemeenschap der heiligen, zonder zich als een levend lid van die gemeenschap te gedragen. Dat men het weet is goed, maar alleen weten maakt niet gelukkig. Aan het einde van de voetwassing zeide de Here Jezus tot z'n discipelen: „Indien gij dit weet, zalig zijt gij, als gij het doet”.

Van de algemene dienstplicht, waaraan niemand zich moest onttrekken, spreekt Petrus op duidelijke wijze in deze woorden: „Hebt bovenal bestendige liefde jegens elkander, want de liefde bedekt tal van zonden. Weest gastvrij jegens elkander zonder morren. Dient elkander, een ieder naar de genadegave, die hij ontvangen heeft, als goede rentmeesters over de velerlei genade Gods. Spreekt iemand, laten het woorden zijn als van God; dient iemand, laat het zijn als uit kracht, door God verleend, opdat in alles God verheerlijkt worde door Jezus Christus, wien de heerlijkheid is en de kracht, in alle eeuwigheid! Amen”.

* * *

Hoe zou het toch komen, dat er van die algemene dienstplicht zo weinig terecht komt? Dit feit is dunkt mij niet te ontkennen. Waar ligt de oorzaak? En hoe is hierin verbetering te brengen? Of moeten we er ons maar bij neerleggen, dat het in de kerk altijd al zo geweest is en ook altijd wel zo zal blijven? En moeten we ons maar troosten, dat het in andere kerken of in andere landen nog erger is en dat het bij ons heus nog wel meevalt en dat er nog heel wat dienst verricht wordt?

Wat mij betreft, ik vind dat maar een schrale troost. En dat zult gij wel met mij eens zijn. We zullen elkander altijd weer moeten wijzen naar Hem, die gediend heeft in leven en sterven en die nu als de levende Heiland de enige Bron en Oorsprong van alle echte, christelijke dienst is. Als er wat mankeert aan de gemeenschap onder elkander en aan de dienst voor elkander, dan kan dat alleen maar daaraan liggen, dat er wat mankeert aan de gemeenschap met onze Here Jezus Christus. Want als het daarmee in orde is, dan komt het ook in orde met ons onderling dienstbetoon.

Ik heb boven het tweede deel van antw. 55 van de H.C. aangehaald. Maar dat vindt z'n grondslag in het eerste deel: „Dat de gelovigen, allen en een iegelijk, als lidmaten aan de Here Christus en al zijn schatten en gaven gemeenschap hebben”. Als we vol zijn van de liefde Gods, die ons in Christus betoond is; en als we rijk zijn in de genade, die Hij ons bewezen heeft; en als we gegrepen zijn door de dienst van Christus in zijn leven en sterven, dan kan het niet anders of ook wij worden tot dienst bereid.

* * *

Jezus Christus is de Enige, die Zich volkomen voor anderen gegeven heeft. Zo heeft Hij Zichzelf in het Evangelie bekend gemaakt. Ik herinner maar weer aan Marcus 10 : 45: „Want ook de Zoon des mensen is niet gekomen om Zich te laten dienen, maar om te dienen en zijn leven te geven als losprijs voor velen”. Hij had de macht om zich te laten dienen. Meer macht dan iemand anders ter wereld. Hem is gegeven alle macht in

hemel en op aarde. Hij was en is aller schepselen Heer. Maar Hij kwam in deze wereld om te dienen. Heel zijn leven was dienst.

Hij heeft „Zichzelf niet behaagd” zoals Paulus in Rom. 15 : 3 zegt. Hij zocht zichzelf niet, maar zocht het heil van anderen. Het heil van zondaren. Niet omdat zij het waard waren, maar omdat Hij hen daartoe verwaardigde. Rusteloos heeft Hij voor anderen gearbeid. Zieken genas Hij, blinden gaf Hij het gezicht, doven deed Hij horen, zondaren vergaf Hij hun ongerechtigheden. Hij stelde Zich ter beschikking van al wat ellendig en verdrukt en in nood was. Hij kon zeggen: „De vossen hebben holen en de vogelen des hemels hebben nesten, maar de Zoon des mensen heeft geen plaats om het hoofd neer te leggen”. Mattheüs 8 : 20. Het was zijn dagelijks brood de wil des Vaders te doen en die wil des Vaders was, dat Hij het verlorene zou zoeken en behouden.

Daarin is Hij gehoorzaam geweest tot de dood, ja de dood des kruises. Niet alleen zijn leven, maar ook zijn dood was dienst aan zondaren. Om zo hen los te kopen uit de macht der duisternis en een verzoening te zijn voor al hun zonden. Als Paulus de Filippenzen opwekt, dat ieder niet zal letten op eigen belang, maar vooral op dat van anderen, dan schrijft hij: „Laat die gezindheid bij u zijn welke ook in Christus Jezus was, die, in de gestalte Gods zijnde, het Gode-gelijk-zijn niet als een roof heeft geacht, maar Zichzelf ontledigd heeft, en de gestalte van een dienstknecht heeft aangenomen, en den mensen gelijk geworden is. En in zijn uiterlijk als een mens bevonden, heeft Hij zich vernederd en is gehoorzaam geworden tot de dood, ja tot de dood des kruises”.

Vele verklaarders onderstellen, dat Paulus hier een psalm ter ere van Christus aanhaalt. De gemeente zou zo van Christus hebben gezongen. Dit zal moeilijk te bewijzen zijn, maar onmogelijk acht ik het niet. In elk geval, deze zinnen zingen de lof van Christus. Hij was in de gestalte Gods. D.w.z. Hij en de Vader waren één. Hij deelde in Gods heerlijkheid. Maar dat Gode-gelijk-zijn heeft Hij geen „roof” geacht. Hij heeft dat niet met alle geweld voor Zich willen behouden. In mijn jeugd sprak men in mijn omgeving van „roofgoed” als een of ander artikel door iedereen begeerd werd en gekocht. Christus heeft er niet op gestaan in goddelijke heerlijkheid te gloriëren.

Integendeel: Hij heeft Zichzelf ontledigd. Wat nader verklaard wordt in de volgende woorden: Hij heeft de gestalte van een dienstknecht aangenomen. Letterlijk staat er: De gedaante van een slaaf. Hij werd Gods knecht en aller dienaar. Daarbij gaan onze gedachten als vanzelf naar de voetwassing van Joh. 13. Alle discipelen achtten zich te hoog om dat slavenwerk te doen. Daar moest een slaaf voor komen. En anders gebeurde het maar niet. Dát was hun te min en kon van vrije mannen toch ook niet gevraagd worden.

Dan staat de Here Jezus op. Uitdrukkelijk staat er, dat Hij zijn macht kende. Hij wist „dat de Vader Hem alles in handen had gegeven en dat Hij van God uitgegaan was en tot God henenging”. Terwijl Hij dat wist vernederde Hij zich om de voeten van zijn discipelen te wassen.

En als Hij dit gedaan heeft zegt Hij: „Gij noemt mij Meester en Here, en gij zegt dat terecht, want Ik ben het. Indien nu Ik, uw Here en Meester, u de voeten gewassen heb, behoort ook gij elkander de voeten te wassen; want Ik heb u een voorbeeld gegeven, opdat ook gij doet, gelijk Ik u gedaan heb. Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u, een slaaf staat niet boven zijn Heer, noch een gezant boven zijn zender. Indien gij dit weet, zalig zijt gij, als gij het doet”.

Met die voetwassing is heel het leven van Christus getypeerd. En Zijn dienst is uitgelopen op de dood, en wel een allersmadelijkste en allersmartelijkste dood, namelijk die van het kruis. Wij zouden in onze dagen zeggen: de dood door de strop. Waar ter wereld is ooit zulk een liefdedienst getoond? Dat iemand zich geeft voor zijn vijanden? Dát heeft Jezus Christus gedaan. Onze Here en Heiland.

* * *

In Hem ligt nu de Bron van alle ware dienst. En het komt er op aan, dat wij gemeenschap met Hem hebben. Dat is mogelijk, want Hij leeft. Wij hebben een levende Heiland, die ter rechterhand Gods zit. Hij is niet

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Zuidhorn
Ds. P. K. Keizer, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
Drs G. Puchinger, Den Haag
Dr. H. R. Rookmaaker, Leiden
Dr. Ir. J. Stellingwerff, Amsterdam
Ds. B. Telder, Breda
Ds. G. Visee, Kampen
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam
Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Geref. Persvereniging Opbouw:

adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht

Administratie: Slotlaan 220, Zeist

maar een voorbeeld uit het verre verleden, dat wij hebben te volgen. Maar Hij schenkt ons zijn Geest en omringt ons met Zijn genade. Die almachtig is.

Als wij door het geloof aan Hem gemeenschap hebben, dan zijn we aangesloten op een krachtbron, die ons nooit verlegen laat en ons tot alle dienst in staat stelt, die God van ons vraagt. Zonder Hem en buiten Hem is geen mens tot oprechte dienst bereid. Zonder Hem kunnen we niets doen. Maar door Zijn genade vermogen we alles. Paulus schrijft ergens, dat hij meer gearbeid heeft dan alle apostelen. Hij heeft zich meer afgetoed en heeft meer gediend dan de anderen. Dat lijkt nog al hoogmoedig. Maar direkt voegt hij er aan toe: „doch niet ik, maar de genade Gods, die met mij is”.

Als er veel mankeert aan onze gemeenschap onderling, dan ligt dat daaraan, dat er veel mankeert aan onze gemeenschap met Christus en Zijn Geest. Dat ligt beslist niet aan Hem, alsof Hij ons in Zijn gemeenschap niet zou willen opnemen. Alsof Hij ons Zijn Geest niet zou willen schenken. Het is goddeloos dat te beweren. Dan zouden we ónze schuld Héme willen aanwrijven.

Laten we maar eens denken aan onze Doop. We zijn gedoopt in de naam des Heiligen Geestes. Daarmee verzekert ons de Heilige Geest „dat Hij in ons wonen, en ons tot lidmaten van Christus heiligen wil, ons toeëigende hetgeen wij in Christus hebben, namelijk de afwassing onzer zonden en de dagelijkse vernieuwing van ons leven”.

Tot die vernieuwing van ons leven behoort ook, dat wij willig en bereid worden om onze gaven en krachten in dienst van anderen te besteden. We mogen op de Heilige Geest rekenen. Niet twijfelend maar gelovend.

De mogelijkheid bestaat, dat wij Hem wederstaan. Door ongeloof, dat Zijn belofte voor niets acht. Laten we toezien, dat we dat niet doen. Want dan willen we gediend worden. Dan geven we ons niet, maar willen we profiteren van anderen. Dan zoeken we onszelf en dienen we onze begeerten. Dan leven we naar de spreuk: „Elk moet maar voor zichzelf zorgen, want een ander doet het niet”. Dan zal het einde zijn, dat we horen uit de mond van de Zoon des mensen: „Gaaf weg van Mij, gij vervloekten, naar het eeuwige vuur, dat voor de duivel en zijn engelen bereid is. Want Ik heb honger geleden en gij hebt Mij niet te eten gegeven...”.

Maar het is een zaligheid, als wij door het geloof in gemeenschap met Christus en Zijn Geest leven. Als levende leden van Christus. Dan leert Hij ons dienen. Niet volmaakt. Niet in éénmaal. Niet zonder strijd en vallen en opstaan. Maar Hij leert het ons, want Hij is zo getrouw als sterk. En dan zal het einde zijn, dat Hij tot ons zeggen zal: „Komt, gij gezegenden mijns Vaders, beërft het Koninkrijk, dat u bereid is van de grondlegging der wereld. Want Ik heb honger geleden en gij hebt Mij te eten gegeven...” Mattheüs 25.

H. J. Jager.

„Een verbroken en verbrijzeld hart veracht Gij niet, o God“

Een tijd geleden heeft Prof. Jager, reagerend op de vraag of de vrijmaking uit God of uit de mensen is, geschreven: Wat in de vrijmaking goed was was **uit God** en wat daarin niet goed was, was **uit de mensen**.

Dit woord van Prof. Jager, laat ik dat eerst even mogen opmerken, is helemaal niet nieuw. Men kon het beluisteren bij iedere kerkreformatie.

Zo schreef bijvoorbeeld een van Prof. Jager's voorgangers in Voorthuizen, n.l. Mr Dr W. van den Bergh, in de dagen der doleantie precies hetzelfde. Deze hield het reeds in 1887, dus midden in de doleantietijd, zijn broeders voor: „Laat ons in al deze reformatiën (hij bedoelde de reformaties zoals deze in onderscheidene plaatsen tot stand kwam - C.V.) wel onderscheiden Gods daden, waartoe Hij ons als instrumenten gebruikt, en het zondige, dat wij zelf er in mengen“.

Tot mijn verbazing merkte ik, dat sommigen nog al wat kritiek hadden op een dergelijke uitspraak. Inderdaad: tot mijn verbazing. Want ik meende, dat Prof. Jager in de geciteerde woorden een waarheid uitsprak, die iedere gelovige, en dus ook iedere „vrijgemaakte“ van ganser harte **zou** — en ook **moest** — aanvaarden.

Nu is het mogelijk, dat men, de woorden van Prof. Jager kritiserend, die niet goed las. Namelijk dat men ze zó las: Wat in de vrijmaking goed was, was **door** God en wat daarin verkeerd was, geschiedde **door** mensen.

Als Prof. Jager dit had geschreven zou hij inderdaad reden en oorzaak tot kritiek hebben gegeven. Want dan zou men terecht tegen hem kunnen aanvoeren: wat God in de vrijmaking aan goeds schonk, gaf Hij veelal ook **door** mensen! En daarom moogt ge niet zonder meer zeggen, dat het verkeerde in de vrijmaking **door** mensen geschiedde. Want het goede daarin geschiedde immers óók **door** middel van mensen. God gaf dat en deed dat óók **door** hen.

Maar — zo iets heeft Prof. Jager nooit geschreven!

Hij schreef: wat in de vrijmaking goed was was **uit** God. En wat in de vrijmaking niet goed was was **uit** de mensen.

Ik geloof, dat deze woorden een waarheid uitdrukken die ieder Schriftgelovige zal beamen en ook **moet** beâmen.

* * *

Het is mijn bedoeling in dit artikel iets te zeggen in verband met wat Prof. Jager schreef.

Niet zozeer over wat hij daarin direct uitsprak, als wel over wat de **achtergrond** of, wil men, de **vooronderstelling** daarvan was.

Prof. Jager ging er bij zijn geciteerde uitspraak namelijk van uit, dat er in en bij de vrijmaking als gebeuren in de kerk, als kerkhistorisch gebeuren, **zonde** school.

In verband daarmee komt nu de vraag op: **zien** wij die zonden?

Zijn wij ons, ook bij een gelovige en dankbare erkenning dat God in de vrijmaking werkte, en dat Hij ons daarvoor en daarin veel schonk, die zonden werkelijk **bewust**?

We moeten in verband met deze vraag zeer voorzichtig zijn.

We zijn immers goed-gereformeerd! En daarom „weten“ we, dat ook onze „heiligste verrichtingen“ met zonden bevestigd zijn. Daarom „weten“ we ook, dat de allerheiligste niet meer dan een klein beginsel heeft van de door God gevraagde gehoorzaamheid. En dat „wetende“ trekken we uit deze „stellingen“ de „conclusie“, dat we „dus“ ook in de vrijmaking, voor zover we daarin betrokken werden, allesbehalve volmaakt zijn geweest.

Zie, als we met behulp van zo'n redenering tot de conclusie komen, dat we „natuurlijk“ ook nu en na de vrijmaking zonden hebben gedaan, dan betekent dat **niets**. Dan is dat volkomen waardeloos voor God.

De Here verwacht van zijn kinderen als belijdenis van zonden geen „conclusies“ uit een paar orthodoxe theologische stellingen, maar de hartelijke erkenning van een **gezien, betreurd** en daarom ook **beleden kwaad**.

* * *

Is er nu onder ons die erkenning, die belijdenis van dat bedreven kwaad?

In vroegere reformaties vinden we die wél, dikwijls op aangrijpende wijze.

Enkele jaren na de Afscheiding sprak Van Velzen op een synodale vergadering van de afgescheiden kerken: Wij hebben onze krachten grotendeels „verkwist“ in het onderling strijden over alles en nog wat. Daardoor werden onze harten koud en onze hoofden verhit. „De eenvoudigen werden bevreesd, wantrouwend en verward... De vijanden herstelden van hun schrik, en velen der vromen, die vroeger geneigd waren zich met ons te verenigen, werden weder verre van ons verwijderd. „Hieraan, heeft Jezus gezegd, zullen zij allen erkennen, dat gij mijn discipelen zijt, indien gij liefde hebt onder elkander“; en van de eerste christenen wordt verhaald, dat de heidenen zeiden: „ziet hoe lief zij elkander hebben“! Maar nauwelijks was in geheel ons land de scheiding tot stand gekomen, of er werden zulke twisten vernomen, dat zij scheuring op scheuring tengevolge hadden“.

En Wormser schreef zes jaar nadat de Afscheiding was begonnen: De eigenlijke kwaal waaraan wij laboreren is deze, dat „het diepste onzer harten is afgeweken van God, bitter jegens elkander, vervuld van hoogmoed en waanwijsheid, ongevoelig voor de eenvoudigheid van 's Heeren Woord. De Heere houdt de overvloedige uitzending van de Heilige Geest in de harten van zijn volk in, en vandaar een algemene magerheid en onvruchtbaarheid... Men voelt ellende, ledigheid, gemis, maar men zal nimmer voorspoedig zijn, zolang men 't gemis van de werkingen en de invloed van Gods Geest wenst te vervullen door het blindelings invoeren van een kerkeordering... Voor wie is het thans nog verborgen, dat de afscheiding voor velen een dekmantel is geweest waarachter eer- en baatzuchtige oogmerken verborgen werden?“

Zo klaagden de Afscheidenen over hun zonden.

Is er die klacht ook onder ons?

Onder ons, vrijgemaakten, die, als God ons de ogen opent, voor de ellenden in het kerkelijke leven **precies dezelfde woorden** moeten zeggen als Van Velzen en Wormser uitspraken. — voor God en de mensen?

* * *

En niet anders was het in de dagen der Doleantie.

Ik wees daar een paar waken geleden reeds even op.

Wat is er ook toen geklaagd over de eigen zonden. De zonden waardoor men Gods werk in de doleantie tegenstond en waarmee men Gods gaven daarin bezoedelde.

Toen de eerste algemene vergadering van de dolerende kerken zou worden gehouden, wakte de roepende kerk — die van Voorthuizen — de zusterkerken op tot het houden van een „**Dank-, vasten- en bededag**“.

In de brief waarin dat geschiedde wees deze kerk ook weer zeer nadrukkelijk en konkreet op de zonden **in eigen kerken**, zonden, die een „ban“ in het leger brachten, Gods toorn gaande maakten en de door God geschonken reformatie dreigden te verstikken.

Is er niet veel reden, zo leest men in deze brief — hij werd geschreven nog geen half jaar nadat de doleantie in Amsterdam tot stand kwam — om „met het volk uit Jeremia 3 : 25 te betuigen: „**Wij liggen in onze schaamte en schande overdekt ons**“?

Wordt er wel **smart** gevoeld, over tegenstand of weifelen van Broeders, met wie men overigens in één geloof verbonden is, en een antwoord gezocht op Israëls kreet in Richteren 21: „**o HERE, God van Israël! Waarom is dit geschied in Israël, dat er heden een stam van Israël gemist wordt?**“

Bestaat niet het gevaar, dat menige Kerkeeraad het deel der Gemeente, dat niet mede gaat met de Reformatie, zich niet meer op de ziel gebonden voelt, en wanhoopt dat ooit langs die weg van verootmoediging en geestelijke worsteling nog eens dergelijke verbroedering kan volgen, als tusschen Juda en Benjamin volgde na de verootmoediging en tuchttoefening in Richteren 20 beschreven?

En hoe meent men in tal van Gemeenten door een enkel schrijven aan de Kerkeeraad jarenlang verzuim in gebed of waarschuwing

als te vergoeden, terwijl soms te ongevoelig de pijnlijke, ofschoon noodzakelijke, scheur getrokken wordt.

Wordt niet ten gunste van de „vrijmaking“ der Kerken te veel nadruk gelegd op volle lokalen, ruime collecten, nieuwe hulpkerken en vergeten, dat juist de H. Schrift in Luc. 12 : 1, ³⁾ Micha 6 : 7, 8, ²⁾ Jes. 66 : 1, 2, ³⁾ daartegen waarschuwt en vooral ook op de **verbrijzeling des harten, het recht doen en op persoonlijke barmhartigheid** wijst, en ook Art. 29 der belijdenis andere merktekenen der Gereformeerde Kerken en der Christenen noemt?...

Is niet menige teleurstelling of nederlaag, gevolgd van nog verborgen afgoden en gekoesterde lievelingszonden?

Laten Predikanten en Ouderlingen, maar ook Gemeentelieden, niet vergeten, dat gierigheid en vergoding van het schepsel, hoererij en onbezonnen huwelijken, pronkzucht en tuchteloosheid in het huisgezin de grootste jammeren over Volk en Kerk brachten. Denk aan Jakob (Gen. 34) en Achan (Jozua 7); David (2 Samuël 12) en den leviet van Richt. 19); Hiskia (2 Kon. 20) en Eli (1 Samuël 3)...

Ja, is er waarlijk **geestelijk leven en Godzaligheid**? Bestaat niet het gevaar, dat het op de voorgrond stellen van het Koninklijk ambt onzes dierbaren Middelaars sommigen het Hogepriesterschap aan het oog des geloofs onttrekt en wordt niet in menige Kerk hijgend uitgezien naar het neerdruppelen van genade en vrede, waar men thans juist in het besef van Gods ontfermende weldaden te meer behoefte gevoelt, om ook zijne kerkelijke, huiselijke en persoonlijke schuld weggenomen te zien door het bloed des Lams?

En waar de strijd voor de ere van Gods Woord en het Herderschap van Christus over zijn kerken gevoerd wordt, zijn onze wapenen wel immer veilig, onze drijfveren zuiver en handelen wij in het geloof dat de wereld overwint?“

* * *

Zo dachten, zo spraken, zo klaagden, zo baden de besten onder de dolerenden.

Juist omdat ze door God verwaardigd werden om een reformatie der kerk te beleven en daarin betrokken te worden, zagen ze de ongerechtigheden in het eigen leven en in dat van de „vrijgemaakte“ kerken zo scherp. In het zonnelicht wordt het vuil en het stof in onze kamer pas goed zichtbaar.

Deze dolerenden, evenals de afgescheidenen, hebben weer de kern van Gods Woord verstaan en daardoor het eigen hart, het eigen leven, het leven der kerk weer gezien in het bliksemende licht van Gods heiligheid. En ze hebben gebeefd!

Ze hebben weer gezien dat liefdeloosheid, huichelarij, hoogmoed, zelfzucht, allerlei „kleine“ ongerechtigheden, oneerlijkheden, gemeenheden, het niet willen dienen, het de broeders niet vasthouden, het niet barmhartig zijn, het niet trouw zijn in het door God opgedragen werk, kille verstandelijkheid, wettische eigengerechtigheid, de zonden zijn waardoor een kerk ondergaat!

Ze hebben het weer gepredikt met ontzaglijke ernst, dat het in de kerk vóór alles aankomt op nederigheid, op klein-zijn-in-eigenoog, op een gebroken hart, op een verslagen geest, op het beven voor Gods Woord, op verootmoediging vanwege onze zonden, op het zoeken van het verlorene, op de beweging ten aanzien van dwalende broeders.

Juist omdat we in de Afscheiding en de Doleantie met echte — zij het ook met zonden bedekte — kerkreformaties te doen hebben, horen we van Afscheidenen en Dolerenden een voortdurende kritiek op de eigen kerken en het leven daarin. Men legt de zonden welke in de kerken en de mensen der kerk leven zonder sparen bloot. De echte zonden der kerk, die haar leven verwoesten. De zonden die Paulus in de slotgedeelten van zijn brieven zo fel bestrijdt.

De sekte kent en ziet alleen maar de zonden van de buitenstaanders. Op echt farizeïstische wijze vecht ze alleen daartegen. En in eigen kring beschouwt zij het als de allerergste zonde, dat men zich niet scherp en hard keert tegen allen die buiten zijn!

Maar de kerk ziet dieper, scherper, geestelijker. Zij weet, dat de eigenlijke, de ergste, de gevaarlijkste zonden die zijn welke Paulus typeert als **werken des vleses**. Dat zijn zonden als: hoererij, onreinheid, losbandigheid, afgoderij, toverij, veten, twist, afgunst, uitbarstingen van toorn, zelfzucht, tweedracht,

partijenschappen, nijd, dronkenschap, brasserijen en dergelijke. Tegen deze zonden strijdt de kerk. Rusteloos. Op leven en dood!

* * *

Als we iets van de ernst van deze dingen hebben verstaan vragen we als vanzelf: hoe staat het in dit opzicht met onze kerken, met ons persoonlijk?

Als het over zonde en afval gaat zijn we van nature allemaal geneigd eerst naar anderen te zien, naar andere kerken en naar andere christenen. Wij zijn allen zo scherp van gezicht en zo scherp van oordeel als het er om gaat de ongerechtigheden en afdwalingen van anderen te ontdekken en aan de kaak te stellen.

Maar hebben we er ook oog voor, dat we, zoveel jaar na de vrijmaking, met al onze organisaties en bladen, in menig opzicht nog zo ellendig, arm en naakt zijn? Dat we voor hen die buiten zijn zo dikwijls een struikelblok zijn op de weg naar Christus en het heil in Hem? Dat we nog zo bitter weinig prediken, met woord en daad, de verlossing door Jezus Christus uit de nood en de angst van onze dagen? Dat het zo weinig uit onze kerken opglanst, dat er midden in onze verscheurde, ondergaande wereld in Christus een gemeenschap van liefde, vrede, blijdschap mogelijk is en ook werkelijkheid werd?

God opene al meer onze ogen voor onze nood en ellendigheid in deze.

En Hij doe ons zien, dat het voor een kerkelijk en persoonlijk leven naar zijn wil, en dus tot zijn eer en zo ook tot heil der wereld, in de eerste en de laatste plaats aankomt op een verbroken en verbrijzelt hart.

Die alleen zijn Gode welgevallige offeranden.

Die worden door God nooit veracht.

Pas als ons hart verbroken en verbrijzelt is kunnen we bidden en mogen we bidden: Doe wel aan Sion naar Uw welbehagen, bouw de muren van Jeruzalem!

C. V.

1) Toen intussen duizenden mensen waren bijeengekomen, zodat zij elkander verdrongen, begon Hij te spreken, in de eerste plaats tot zijn discipelen: Wacht u voor de zuurdesem, dat is de huichelarij, der farizeeën.

2) Zal de HERE welgevallen hebben aan duizenden rammen, aan tienduizenden van oliebekken? Zal ik mijn eerstgeborene geven voor mijn overtreding? Hij heeft u bekend gemaakt, o mens, wat goed is en wat de HERE van u vraagt: niet anders dan recht te doen en getrouwheid lief te hebben en ootmoedig te wandelen met uw God

3) Zo zegt de HERE: De hemel is mijn troon en de aarde de voetbank mijner voeten, waar zou dan het huis zijn, dat gij Mij zoudt bouwen, en waar is de plaats mijner rust? Dit alles heeft immers mijn hand gemaakt en zo is dit alles ontstaan, luidt het woord des HEREN; op zulken sla ik acht: op de ellendige, de verslagene van geest en wie voor mijn woord beeft.

„Die goeie ouwe tijd . . .“

II

De afscheiding.

Gemeenlijk bestaat er een voorstelling alsof de dagen van de afscheiding het toonbeeld waren van hoog en opgewekt Geestelijk leven. Was dat zo? Wie de geschiedenis kent krijgt daarvan, althans wat de leidende figuren betreft, correctie genoeg. De spanningen, de ruzies, de conflicten waren goeddeels te verklaren: men droeg de last van het verleden mee. Maar indien ergens dan werd hier duidelijk dat onze beste werken in dit leven alle onvolkomen en met zonden bevlekt zijn. Het waren niet alléén theologische en theoretische misverstanden, die de broeders verdeeld hielden, niet alleen beleidsvragen, die de gemoederen fel bewogen: er was ook veel onchristelijk en onbroederlijk wantrouwen en de wijze waarop de broeders elkander bejegenden of helemaal niet meer bejegenden, was een bewijs ook van ethisch bederf.

En hoe was het onder het kerkvolk? Daar vertellen de boeken van Keizer en Rullmann en Wormser en anderen — hoe verdienstelijk ook in velerlei opzicht — bijna niets van. Maar het zou wel eens kunnen wezen dat deze eenvoudigen het geloof het trouwst hebben bewaard. Maar daarover zwijgen de boeken van de kerkgeschiedenis.

En hier raken we aan een factor, die misschien al te veel uit het oog verloren is: de traditie van de vreze des HEEREN, de overlevering en de voortplanting van het geloof in de geslachten in de opvoeding in de vreze des HEEREN.

Maar ook hier idealisere men het verleden niet. Wat weten we er van?

Het réveil.

De vorige eeuw heeft ook het réveil gekend. Een veelszins uit het buitenland gevoede Geestelijke opleving, vooral in de hogere regionen der aristocratie, al heeft, zoals een boek van dr Wumkes „Het friese réveil” duidelijk aantoonde, deze beweging met name in Friesland wel terdege het volk geraakt. Van de persoonlijke vreze des HEEREN in deze minder polemische en meer irenische kringen weten we meer omdat de aristocratie druk correspondeerde, waar de man uit het volk niet aan toe kwam. Uit de brieven dezer réveil-mannen weten we beter en meer wat er onder hen omging. Maar al was men in deze kringen wel bewogen over „het volk”, en al trachtte men niet alleen door armenzorg hun economische nood wat te verlichten, maar ook door evangelisatiewerk, zondagsscholen en christelijk dagonderwijs het zaad van het evangelie te strooien, het bleef — hoe warm en hoe bewogen en op-

recht en goed bedoeld ook — toch alles een werk vanuit de aristocratische en conservatieve hoogte. Het zou vandaag waarlijk niet meer lukken een vereniging te dopen: „Tot heil des volks”, gelijk Johannes de Liefde dat nog kon in de hoofdstad. Om maar te zwijgen van wollen broekjes breiende dameskransjes onder de zinspreuk „Ik was naakt en gij hebt Mij gekleed”(!) Uit deze kringen is voor het sociale recht van de armoedzaaiers niet geroepen en niet gepleit voor sociale gerechtigheid. Eer dat kwam moest uit het kamp der „socialen” de kreet opgaan: „We willen geen aalmoezen, maar récht”. En al brandde achter die kreet misschien een revolutionair hart, de roep zelf was recht.

Het liberalisme.

En wie „die goeie ouwe tijd” prijst die vergeet niet dat er in de vorige eeuw ook nog zo iets als het liberalisme geweest is. Ik denk daarbij niet in de eerste plaats aan het liberalisme zoals het zich in een politieke beweging demonstreerde. Anti-sociaal, anti-christelijk ook. Men denke aan de strijd om de christelijke schol. Maar ik denk hier aan de liberalistische geest. Men klaagt vandaag over de toenemende echtscheidingen, de geboortebeperving, de vrijere sexuele omgang. Men vergeet niet dat in die goede oude tijd vele welgestelden, soms met medeweten van hun echtgenoten, hun maintenee's gekamerd hadden; dat studenten vrij algemeen publieke huizen bezochten (waartegen Willem van den Bergh reeds als student in Leiden te velde trok op de sociëteit Minerva, en waarvan Klikspaan in zijn „Studententypen” vertelt), en dat we tot in kleine garnizoensplaatsen toe met een gereguleerde prostitutie zaten opgescheept. En intussen verkommerde het arbeidende volk. De ellende onder het grote stadsproletariaat was ten hemel schreiend. Het voedde zich met het afval uit de poeliersbedrijven en verzoop zijn ellende in de jenever.

Ook in kerkse arbeidende kringen gebeurde het dat drie meisjes in één gezin het met één paar laarsjes op zondag moesten doen: als er een geschoeid naar de kerk ging, dan bleven de twee anderen thuis. En het was maar gewoon dat een huismoeder elke dag stampot opdiende: aardappelen met rapen de éne, rapen met aardappelen de andere dag, beide keren met voedszaam water gestampt. Voor vader, die het verdienen moest werd er dan voor een cent(!) vet gehaald. Moeder, die weer een kleine verwachtte, at van de ongevette stampot mee. Kinderen moesten soms na twee snee brood horen dat een derde er niet meer was. En dan waren er moeders, die met de waterketel boven de stampot verzuchtten: „HEERE, U kunt het

water zo goed zegenen als het vet” en vaders, die na de stampot van aardappelen en rapen plus water dankten: „Waar menigeen eet brood der smarte, hebt Gij ons mild en wel gevoed”. Kostelijk. Maar intussen riep het verkorte loon der werklieden tot de HEERE Zebaoth.

De doleantie.

Soortgelijke voorstellingen als over de afscheiding doen de ronde over de doleantie. En het zou dwaasheid en met de waarheid in strijd zijn te ontkennen dat evenals in de dagen der afscheiding de Geest des HEEREN toen vaardig was over zijn volk. Dat bewijzen niet alleen talrijke predikaties uit die dagen, de krachtig gebleken wil om in alle dingen de kerkdienst met de dienst der barmhartigheid weer in te richten naar Gods Woord, uit het diepe besef van schuld, waarvan vooral figuren als dr Willem van den Bergh en ds J. C. Sikkel — anderen niet te na gesproken — getuigden, maar daarvan blijkt ook uit wat er omging onder het kerkvolk. Daarvan spreken al weer niet de geschiedenisboeken, maar daarvan spreekt wel de historie en de familieoverlevering van meer dan een geslacht. Velen zijn in die dagen door de HEERE getrokken. In friese dorpjes als waar ik mijn werk begon, begon aanwijsbare levensvernieuwing, die misschien niet zonder meer aan de kerkelijke doleantie is te danken geweest, maar er misschien toch wel mee samen viel. En zo is het ook in andere plaatsen geweest. In het Westland bijvoorbeeld: in die dagen zijn tot dusver lauwe en onkerkelijke gezinnen tot bekering gekomen. Maar al weer: men make zich van het kerkelijke leven een niet al te rozige voorstelling. Want die kerkelijke ommekeer drong slechts traag in het dagelijkse leven door.

In een van mijn eerste — friese — gemeenten vertelde mij een voormalig landarbeider dat in zijn huis een jongetje stierf. Dat betekende behalve een brok verdriet ook nog een financiële zorg: de kosten voor de begrafenis. En al waren die niet hoog, ze waren bij het schamele loon dat een daggeldeer toen verdiende, zwaar om te dragen. De boer, bij wie hij in dienst was, was ouderling in de dolerende kerk en zat goed in het geld. Hij kwam op ambtelijk bezoek. Troostte zijn arbeider met Gods beloften. Maar toen des zaterdags het loon werd uitbetaald, hield de boer, broeder ouderling, een halve dag loon in omdat de arbeider een halve dag had verzuimd voor de begrafenis van zijn kind. . . . De man, die het mij na jaren vertelde, een Godvrezende broeder en in mijn tijd een ouderling, van wie ik veel heb geleerd, zei: De HEERE heeft mij er toen voor bewaard te vloeken. . . .

Toen ik in 1926 belijdenis deed, waren we met 35 jongelui. Na de dienst merkte een kerkganger tegen een broeder op: „Dat doet tegenwoordig maar belijdenis en viert maar avondmaal. . . . Dat was vroeger anders”. Waarop de aangesprokene, een eenvoudige wijze boswachter, antwoordde: „Zeg dat wel. Wij deden, een jaar na de doleantie belijdenis met z'n zevenen. De meesten behoorden tot vooraanstaande dolerende families. Van die zeven behoren er vandaag nog twee tot de Gereformeerde Kerk. En van die twee vier ik alleen nog avondmaal. De andere vijf kun je vandaag zoeken één bij de hersteld-apostolischen, drie in de S.D.A.P., één bij de communisten. Daar zitten ook hun kinderen. . . .” Zo is het gegaan met zeer velen. Als we vandaag eens konden nagaan, waar het nakroost, ook van vooraanstaande families uit de afscheiding en de doleantie is terechtgekomen, hoevelen midden in de wereld leven, dan zouden we schrikken. Een heel beroemde filmster uit Hollywood is kleindochter van een prominent dolerend grootvader. En zonen van „beroemde” mannen uit Gereformeerde kring gaan niet ten avondmaal en ter preek, maar ter mis.

En om nog één ding te noemen: als we eens secuur nagingen, wat er van de eerste studentengeneraties van de Vrije Universiteit geworden is, dan zouden we schrikken. Precies eender als wanneer we zouden (kunnen) nagaan wat er geworden is van honderdtallen in een Gereformeerde Kerk gedoopten.

Ontmythologisering.

Waarom we deze bepaald verdrietige dingen ophaalden? Nu, waarlijk niet uit lust om

kwade dingen te verbreiden. Maar wel om, als het kon, een beetje nuchterheid te brengen in onze kijk op en ons spreken over het verleden. Om de traditie te ontdoen van de mythen. Of om het een beetje modern te zeggen: dat verleden te ontmythologiseren. En om te herinneren aan het woord van de Prediker: „Zeg niet: Hoe komt het, dat de vroegere tijden beter waren dan deze?”

Zeker, de geschiedenis kent haar hoogten en dieptepunten. Er zijn soms tijden, waarin de Geest des HEEREN krachtig tot bekering werkt. Er zijn ook dagen, waarin de geestelijke toestand van Gods volk ingezonken is, waarin de strijd tegen de macht der duisternis, vooral ook in het eigen leven, verslapt. Dagen, waarin kinderen Gods met de hand schrijven („er hun handtekening voor zetten”, zo zeker zijn ze door het geloof!) „Ik ben des HEEREN” en tijden waarin dat ver is te zoeken.

De eeuwen door was de macht der zonde en de onbekeerlijkheid en de gebrekkigheid der bekering groot. De kerk is altijd geweest een akker, waarop hard moest worden gearbeid, ook de akker van ieders leven. Ontbrak dat, dan vertoonde hij het beeld, waarvan de Spreukendichter zegt: „Ik ging langs de akker van een luiaard en langs de wijngaard van een verstandeloos mens, en zie, hij was geheel begroeid met distels, met onkruid bedekt, zijn stenen muur was neergehaald”. 24 : 30.

Er blijft, als we het verleden zien, maar één ding over om te roemen: de trouw des HEEREN. „Het zijn de barmhartigheden des HEEREN, dat wij niet vernield zijn”.

En die goedertierenheden des HEEREN zijn toch onze énige toevlucht, ook heden.

G. Visee.

Kerk en fabriek

IV (Slot)

Het wordt tijd om deze artikelenreeks te beëindigen.

Of de sop de kool waard was, kan ik niet beoordelen. 't Is mijn schuld niet, dat er zoveel over kerk en industrie gewreven en geschreven wordt.

Nu moet ik eerlijkheidshalve nog zeggen, dat niet alles wat gespecialiseerde en predikant-sociologen schrijven, dwaasheid is.

Gelukkig niet.

Als bedoelde dominees schrijven over het ambt der gelovigen en de zin van de arbeid, dan zijn zij doorgaans goed gereformeerd. Maar als op hun stokpaardje „Kerk en Industrie” springen, slaat het beestje en de berijder op hol.

Het is dwaasheid de indruk te wekken en het voor te stellen of de industriearbeiders 'n bijzonder slag mensen zijn, die leven onder zeer bijzondere omstandigheden en deswege op bijzondere wijze benaderd moeten worden door een heel bijzondere specialisatie van het ambt; te weten: de industrie-predikant, resp. -ouderling. Want alles wat als bijzonder wordt aangewezen bij de industriearbeid, geldt ook voor de administratieve beroepen, waar de specialisatie en automatisering even sterk is in- en doorgevoerd. De regels van collegialiteit, die de sociologen voor de industriearbeider hebben verproletariseerd tot „groepsnormen” zijn in de volle zin des woords algemeen geldend voor alle groepen der beroepsbevolking. Alleen is er verschil in toepassing van die algemene regels.

Over de voor- of nadelen van de specialisering en automatisering kan in het kader van dit onderwerp niet uitvoerig gehandeld worden.

Maar wel moet ernstig gewaarschuwd worden tegen de dramatisering van dit gevolg van de technische ontwikkeling.

Ik heb — het waren gelukkig maar enkele weken — als verlengstuk van 'n automaat moeten werken. Alleen de herinnering bezorgt mij nu nog nachtmerries.

Maar onder de velen, die deze arbeid prefeerden, waren ook intelligente arbeiders, die in het kerkelijk- en organisatieleven een eervolle en vooraanstaande plaats innamen. Later heb ik geruime tijd op 'n chocolade-fabriek met 'n aantal meisjes gewerkt. Ook bij de meisjes was er bij de een voorkeur, bij de ander afkeer t.a.v. het automatische lopende-bandwerk. Maar de voorkeur of afkeer

werd niet bepaald door de mate van intelligentie.

Ik heb mij nooit erg druk gemaakt om een verklaring voor dit feit te vinden. Dat is werk voor de psycholoog. De socioloog, die zich er aan waagt, mag wel minstens 'n mensenleeftijd fabriekservaring hebben, wil hij tot reële resultaten komen. En zulke sociologen zijn er niet.

Daarom nog eens: men behoeft van de automatisering geen drama te maken. Daarbij, het aantal fabrieken, waar de lopende-band of geautomatiseerde arbeid domineert is niet zo groot en het aantal arbeiders, dat tegen zin en wil deze „geestelijk gedraineerde” arbeid verricht, is, vooral in de huidige situatie, te verwaarlozen. Er is ander werk genoeg.

De waarde van de vraagesprekken, die de onderzoekende sociologen met de industriearbeiders houden en op grond waarvan zij soms tot bepaalde conclusies menen te kunnen komen, sla ik niet bijster hoog aan. Het bedrijf, waar men het onderzoek instelt, de wijze, waarop men de vragen formuleert, de omstandigheden, waaronder en de personen aan wie men de vragen stelt, bepalen reeds van te voren de uitslag van zulk een „wetenschappelijke” enquête.

Welnu, als de predikant-amateursociologen de aanvechtbare resultaten van de nog jonge wetenschap der sociologie kennelijk critiekloos tot uitgangspunt van hun ambtelijke zorg nemen en daarbij voor deze hobby en passant de kerk anders willen „instellen” en „organiseren”, dan wordt het toch wel al te bar.

Het zou mij niet verwonderen, als de lezer denkt, dat ik wel ietwat te boud spreek. En misschien heeft die denkende lezer wel 'n beetje gelijk.

Hij mag er gerust rekening mee houden, dat ik t.a.v. het onderwerp niet objectief ben.

Dat komt, omdat ik én kerklid, én industriearbeider ben.

Al lang erger ik mij over de wijze, waarop de kwasi wetenschappelijke „men” over de industriearbeider spreekt en schrijft. Al lang erger ik mij aan de poesachtige manier, waarop die „men” de industriearbeider denkt te moeten benaderen. En ik sta in m'n ergernis niet alleen.

Ik weet niet of ooit „de industriearbeider” heeft gevraagd om al de rompslomp van de wetenschappelijke interesse of hij ooit gevraagd heeft om de zoetige benadering en sympathie van predikant-amateursocioloog.

Maar ik gun ieder diertje zijn pleziertje. Ook zou ik wel bereid zijn, lieden als boven 'n pleziertje te doen. Echter onder één uitdrukkelijke voorwaarde: begin eindelijk eens de industriearbeider voor „vol” aan te zien.

Ik ben ook kerklid.

Lid van een kerk in een industriegemeente. Het overgrote deel van de broeders ambtsdragers is industriearbeider. Hoe zou er bij ons ooit behoefte kunnen ontstaan aan het aanwijzen van een industrieouderling?

Ds Habermehl verkondigt deze wijsheid: „In navolging van haar Heer zal de kerk moeten afdalen tot het dagelijks leven van de mensen en hun daar moeten doen ervaren de kracht van de gemeenschap en ook dat deel van hun leven moeten leren stellen onder de heerschappij van Jezus Christus. Niet alleen het woonmilieu, maar ook het werkmilieu zal object moeten zijn van het kerkelijk functioneren”.

Ik zeg, accoord, dagelijks dalen in ons vaderland tienduizenden gelovige kerkleden af tot het dagelijkse leven, met de goddelijke opdracht daar in dat dagelijks-werkmilieu als kerk te functioneren.

Als zij die duidelijke opdracht gehoorzaam volbrengen, dan functioneert daar de kerk in het werkmilieu. Als die tienduizenden gelovigen dat niet doen, als zij niet als kerk functioneren — en van prof. van Dijk leerden wij, dat de gelovigen al dan niet in combinatie nogal veel nalaten — denkt ds Habermehl dan heus dat 10, misschien 20, of zelfs honderd industrie-predikanten dat geestelijk vacuum kunnen opvullen?

Ja, maar, zegt Ds H. verder, „de huidige organisatie van de kerk is gericht op de verzorging van het woonmilieu. Er wordt gerekend met gezinnen; gezinnen worden bezocht; en bij moeilijkheden in gezinnen wordt raad gegeven. . . .”

Och, de onderscheiding woonmilieu en werkmilieu is zo'n typisch moderne sociolo-

gische onderscheiding, die zeker wel enige zin heeft met betrekking tot historische situaties. Maar hoe men er toe kan komen om op grond van deze onderscheiding een totaal andere instelling en organisatie van de kerk te propageren, is mij een raadsel.

Behoren de moeilijkheden van het dagelijks werk niet tot de gezinsmoeilijkheden? Als b.v. bij huisbezoek moeilijkheden van het werkmilieu ter sprake komen, zegt Ds H. en de broeders ambtsdragers dan: ja, hoor eens beste broeder, in dat milieu „functioneert” de kerk niet, wacht maar tot de synode industrie-predikanten benoemt.

Het zou niet moeilijk zijn om nog 'n paar vervolgartikelen te vullen met citaten en uitspraken, waarin van de kerk rare dingen worden gezegd.

Echter, of iets raar dan wel gewoon en normaal genoemd wordt, hangt geheel af van de maatstaf die men aanlegt.

Voor Rome is de hiërarchieke organisatie typerend, dus gewoon en normaal. Het beginsel der hiërarchie is de maatstaf voor alle roome kerkelijke en profane activiteiten.

Maar de kerken der reformatie gaan uit van een ander, een tegengesteld beginsel. Lijnrecht tegenover het beginsel van de clericale hiërarchie, staat het reformatorisch beginsel van de zelfstandigheid der plaatselijke kerk en de mondigheid van de levende gemeente des Heren, mét het onafwendbare risico, dat zó de kerk nooit een machtige organisatie naar werelds model kan worden.

Dat laatste is voor een steeds toenemend aantal christenen teveel gevraagd. Zij willen van de kerk een machtige organisatie maken, die haar stem overal en over alles laat horen en wier synodale neus in alle kwalijke en minder kwalijke zaken gestoken moet worden. Want weet U, dan pas „functioneert” de kerk.

En als wij kennis nemen van de beschouwingen van de kerkelijke sociologen, moeten wij bedenken, dat hun zulk een kerk en zulk een functionering voor ogen staat.

Als zij dus spreken over de kerk, bedoelen zij de organisatie van de anders ingestelde en anders georganiseerde kerk.

Die organisatie moet dan als kerk in de industrie functioneren.

Daaraan is geen enkele behoefte.

Waarom wél behoefte is?

Aan christenen, die in woord en daad waardige representanten zijn van de kerk. Want de kerk heeft veel met de industrie te maken.

Als de kerk leeft naar de eenvoud van het Woord, is en leeft zij in fabriek, kantoor en werkplaats. Dan openbaart zich de kerk door haar leden in de beslotenheid van de stijlvolle directiekamer en in de rumoerige fabrieksafdeling. Dan is er in onze boeiende samenleving geen enkel werkmilieu of de kerk is er reëel en zichtbaar aanwezig.

De opdracht: „Gij zult Mijn getuigen zijn”. is gegeven aan de gelovigen hoofd voor hoofd en met die opdracht treden zij op als ambassadeurs van de kerk.

En de dienaar des Woords, bijgestaan door de broeders ambtsdragers, hebben de verantwoordelijke taak de gemeente op te voeden tot trouwe getuigen en goede ambassadeurs.

Moet de kerk efficiënt werken in deze tijd?

Laat zij zich dan houden aan de regels, die haar Koning haar gaf.

Want, evenals onder het oude verbond, ligt de betekenis en grootheid van de kerk niet in de organisatorische grootheid, maar in de trouw aan haar opdracht.

Wormer

Jac. Wijnands.

Rondblik

Eigenlijk lag het niet in de bedoeling nog een keer over Algerije te schrijven — een rondblik moet tenslotte een rondblik blijven — maar de gebeurtenissen van de afgelopen dagen maken het welhaast onvermijdelijk nog eens de blik naar Frankrijk te richten. Het was werkelijk niet de rede van de Franse president, die zoveel stof deed opwaaien; men kon hoogstens verbaasd zijn over de zelfverzekerde en indrukwekkende wijze, waarop een eenzaam en oud man zijn volk trachtte te overtuigen van de juistheid van zijn politiek. Ik moet trouwens eerlijk zeggen, dat ook ik zelf voor de zoveelste keer onder de bekoring kwam van De Gaulle, die als

geen ander met de televisie weet om te springen. Maar goed — de inhoud van de rede bracht niet veel bijzonders en het accoord met de Algerijnen, dat De Gaulle met veel ophef aankondigde, was al weken verwacht. Misschien komt het een dezer dagen werkelijk uit de bus.

Nee, het zijn de gebeurtenissen in Frankrijk zelf, die iedereen verbijsteren. Een regering die van twee kanten wordt besprongen en zich met veel moeite weet staande te houden, heeft de middengroepen, waarvan de steun toch heus niet zo overbodig is, van de straat geslagen en zich in een hoogmoedig isolement teruggetrokken: de regering heeft niemand nodig! Ze strijdt tegen de Algerijnen — want ondanks alle andere strijd gaat het gevecht tegen de rebellen nog steeds door — en voor die gevechten wordt het leger gebruikt. Ze strijdt tegen de O.A.S. — dat wil in de meeste gevallen zeggen: het leger, en voor die strijd wordt de politie ingeschakeld, voor zover ze betrouwbaar is. En ze strijdt tegen het volk, dat genoeg heeft van de O.A.S. en bij die strijd vallen doden en gewonden, zodat de regering nu alleen nog maar vijanden heeft. Het is te begrijpen, dat niet alleen de Franse kranten, maar eigenlijk de gehele wereldpers zich heeft afgevraagd, wat De Gaulle bezielt met deze acties. Kan hij zich permitteren zonder steun te regeren en hoe lang denkt hij dit te kunnen volhouden. Mr Hiltermann drukte zich in dit opzicht het duidelijkst uit: „Aan het hoofd van betogingen tegen de O.A.S. had Charles de Gaulle moeten marcheren”.

Wat bezielt de Franse president? De regering heeft een antwoord gegeven, dat nergens naar lijkt: de betogingen zouden het werk zijn geweest van de Communisten. Nu is het waar, dat de terreur van de O.A.S. de sympathie voor alle verdedigers van de democratie sterk heeft vergroot en de communisten zijn wel zo handig geweest zich onmiddellijk als de meest geheide democraten aan te melden. Maar met de demonstratie van donderdag 8 februari hadden zij weinig of niets te maken en bovendien zou die demonstratie maar een uur duren en slechts bestaan uit het voorlezen van een protest tegen de terreur van de O.A.S. Een ander antwoord van de regering, dat meer indruk maakt op het eerste gezicht is: de strijd tegen de O.A.S. is een regeringszaak en de regering wil zich niet verlagen tot het peil van de knuppelbenden, die elkaar op de straat te lijf gaan. Met name in ons land zal dit argument, dat in de verte doet denken aan de hoogheid van het gezag, wel enigermate worden gewaardeerd en ik heb er tot nog toe dan ook geen verweer tegen gelezen. Maar ik moet er onmiddellijk bij zeggen, dat ik ook van dit argument niets geloof. Wie even terug denkt aan de roerige dagen van de generaalsopstand in 1961 en zich de laatste woorden van de president te binnen brengt — „Fransen, Francaises, helpt mij!”, die toen op een zondagavond keer op keer door de Franse radio werden uitgezonden, kijkt al verbaasd op, wanneer hij ziet, hoe thans de politie de hulpvaardige Fransen en Francaises de gedachte aan steun voor de regering letterlijk uit het hoofd slaat. Maar wie zich nog andere dingen herinnert, verbaast zich nog meer.

Was het niet de Franse premier Debré, die toen, na de rede van De Gaulle de Fransen oppriep toch vooral te demonstreren en met heel Parijs de straat op te gaan, met auto's en wat niet al, om zo door een massale demonstratie Salans leger, dat al in aantocht heette te zijn, tot andere gedachten te brengen? Waardoor is de regering zo krachtadig bekeerd tot principiële afkeer van de straat, ook als die straat regeringsgetrouw wil zijn? Zoals gewoonlijk brengt de ene vraag de andere voort en in dit geval ontkomt niemand aan de vraag, hoe het toch te verklaren is, dat de regering tegenover de gevaarlijke O.A.S. zo weinig weet uit te richten en als er eindelijk iemand is gepakt zo mild straft, of zo vreselijk gemakkelijk laat ontsnappen, terwijl bij een totaal ongevaarlijke demonstratie zonder pardon wordt ingegrepen en acht doden vallen.

Die vraag stellen is in dit geval beslist niet haar beantwoorden, want dat antwoord is maar al te afhankelijk van het standpunt, dat wordt ingenomen. De communisten in Frankrijk bij voorbeeld, staan al klaar met de beschuldiging, dat de regering heult met de O.A.S. en dan wordt natuurlijk alles duidelijk. Voor anderen, die in dit heulen om be-

grijpelijke redenen niet geloven, blijft het antwoord een vraag. Laten we die vraag eens trachten te formuleren. Als de regering niet met de O.A.S. heult, maakt ze er dan toch geen handig gebruik van om druk uit te oefenen op de Algerijnen? Zo in de trant van: de regering-De Gaulle heeft het goed voor met de Algerijnen, maar die doen verstandig dat dan ook door concessies hunnerzijds te waarden. Blijven ze weigerachtig, dan worden ze overgeleverd aan de andere Fransen, de O.A.S., die het niet goed met ze voor hebben. Een redelijk accoord met De Gaulle of uitroeiing door De Gaulle's tegenstanders, Algerijnen aan U de keuze!

Het klinkt in dit lugubere gebeuren als een on gepaste grap, maar we zouden bijna de O.A.S. kunnen vergelijken met de grommen-de waakhond, die de president bij zich heeft. En, om met dit beeld even door te gaan — we horen het de president zeggen tegen de rebellen-regering: nu snel een accoord, of ik laat de hond los!

Dit is niet zo gek, want voor de rebellen gaat het er inderdaad niet alleen meer om, zo voordelig mogelijk uit de strijd te komen, hun probleem is momenteel vooral, hoe ze zich veilig kunnen stellen voor de Fransen, die niet aan opgeven denken en met moord en verderf voor iedere Algerijn dreigen. De Gaulle of Salan is werkelijk geen keus tussen de regen en de drup, het is een keus, in vele gevallen tussen leven en dood. En het valt te begrijpen, dat het vooruitzicht van nieuwe martelingen en terreur de Algerijnen toegelijker maakt tegenover die Fransen van wie ze de vrijheid kunnen krijgen. Hoe ernstiger dat vooruitzicht, des te zwaarder de druk om tot een accoord te komen.

In dit geheel past een houding van De Gaulle, zo ongeveer van: je hebt nu met mij te doen, maar het kan ook anders; zie de terreur van de O.A.S. En verder redenerend, komt men er toe de milde houding van de regering tegenover de O.A.S. in die richting uit te leggen. Dit zou tevens verklaren, waarom de regering momenteel er helemaal geen behoefte aan heeft, dat het Franse publiek een boeman, die tegenover de rebellen nog dienst moet doen, van zijn kracht berooft.

Zoals met de meeste onderstellingen het geval is — bewijzen ontbreken. Maar ik geloof, dat er in deze gedachtengang elementen zitten, die bepaalde feiten, die anders raadselachtig blijven, verklaren. Zou het bij voorbeeld de Franse regering werkelijk onmogelijk zijn, als ze alle krachten mobiliseerde, Salan — de ter dood veroordeelde Salan! — te arresteren? Of moet ook Salan nog even in zijn boemanrol gehandhaafd blijven?

Als dit nu allemaal waar is, voert de regering dan geen gevaarlijke politiek? Met die O.A.S., aangenomen, dat de regering die koestert, koestert ze dan toch maar een adder aan de borst! Waarschijnlijk is juist daarom de Franse regering begonnen met het terugtrekken van troepen uit Algerije. Als de adder zijn dienst voor de regering heeft gedaan en voortaan dus alleen maar gevaarlijk is, is het leger, waarmee die adder de macht zou moeten veroveren en zijn onderdrukingspolitiek uitvoeren, inmiddels verdwenen.

19 februari.

H. Smit.

BOEKBESPREKING

E. R. Emmet - **Logisch Denken**. Aula Boeken No 73, Het Spectrum 1961.

A. Vloemans - **Logica, grondslag en methode van wetenschappelijk denken**, H. P. Leopold's Uitgeversmaatschappij, Den Haag, 1958.

G. J. Kruyer - **Observeren en redeneren**, J. A. Boom & Zoon, Meppel, 1960.

De logica heeft in de afgelopen decennia grote vorderingen gemaakt. Van de traditionele logica, die ongeveer twee en een halve eeuw het terrein beheerst heeft en zich ten doel stelde de kunst van het denken uiteen te zetten, is niet veel overgebleven. Als wetenschappelijk systeem is zij ontoereikend gebleken. De moderne logica, die proposities en relaties analyseert is een veel effectiever instrument. Desalniettemin heeft ook de moderne logica als taak haar verhouding tot omgangstaal en vakwetenschappelijke redener-

wijze te bepalen en te tonen hoe zij hierbij van nut kan zijn. Het behoort mede tot de taak van de logica te laten zien hoe zij kan zijn: Perutilis Logica, d.i. bruikbare logica. De drie bovengenoemde boeken trachten aan deze behoefte tegemoet te komen. Het zijn inleidende geschriften op een eenvoudig peil. Ze zijn niet bestemd voor degenen die de leerboeken van Cohen en Nagel of van Stebbing aankunnen of doorgewerkt hebben. *) D.w.z. studenten in de filosofie zijn er niet zo zeer mee gebaat als wel degenen die een inleiding op het denken in hun vakwetenschap wensen of die als afgestudeerden nog eens hun logisch-methodologische kennis wensen op te frissen of als „ontwikkelde leek” hun logisch denken willen verdiepen.

Het eerste geschrift: Logisch denken is m.i. zeer geslaagd en de Engelse uitgave beleefde niet ten onrechte in het eerste jaar twee drukken. Het behandelt, vanuit modern standpunt, achtereenvolgens termen, proposities, samengestelde proposities; redeneringen en het syllogisme; zekerheid, waarschijnlijkheid en inductie; en misleidingen en fouten in argumentaties. Emmet's uiteenzettingen zijn helder en beknopt, en hij legt voortdurend de nadruk op het juiste gebruik van termen en proposities. Als zodanig sluit hij het dichtste aan bij de terministische richting in de moderne logica, die overigens een voortzetting is van de bloeiende school in de Middeleeuwen, die de leer van suppositie en consequentie in het middelpunt van de belangstelling plaatste.

Hij raakt ook even de symbolische logica aan, door in een kort hoofdstuk de constructie van waarheidstafels te bespreken. Bijzonder interessant zijn de oefeningen die aan het eind van ieder hoofdstuk worden gegeven. Logica moet men niet lezen, maar „doen”, en Emmet's 100 opgaven met oplossingen vormen een waardevolle collectie materiaal; deze oefenstof is verzameld uit filosofische en theologische geschriften, uit economische en sociologische discussies, journalistieke bijdragen, en — niet 't minste — de door hem zelf geconstrueerde problemen, die vaak op puzzles lijken. Door deze laatste zijn de oefeningen deels zelfs amusant.

Een bijkomend voordeel is dat de oefeningen de student goed inprenten dat zelfs de grootste geleerden meermalen op ongezonde wijze redeneren en dus geen argument alleen op basis van autoriteit aanvaard dient te worden.

Vloemans' boek heeft een andere inslag. Ongeveer een derde deel is gewijd aan zgn. grondslagenkwetsies zoals: wat is denken, evidentie, logische axioma's, afgrenzing van de logica van andere terreinen. Vloemans' opzet is „tussen het blinde aanhangen van de traditie en de totale verwerping ervan”, een weg te vinden, die recht doet wedervaren aan de eisen van exactheid, taalgebruik en werkelijkheidsdenken.

Het geheel is wat breedprakig uitgevallen en er zijn nogal veel herhalingen in dit boek. Het is dus goed geschikt voor degenen, die in een fauteuil gezeten, slechts willen lezen en nadenken. Ik geloof echter niet dat men op deze wijze de logica goed onder de knie krijgt. Kan men Vloemans in combinatie met Emmet lezen, dan des te beter. Twee andere bezwaren zijn dat Vloemans, door (overigens terecht) te stellen dat alle denken op de waarheid als doel gericht is, nog steeds met het evidentie-postulaat werkt. Voor de vakwetenschappen gaat dit grotendeels op, in zoverre men bedoelt dat bijvoorbeeld de economische theorie haar vooronderstellingen moet ontleenen aan de eigentijdse situatie, zodat zij ware én actuele beweringen in de theorie kan verwerken. Maar logische beweringen behoeven niet evident of waar te zijn, in bovengenoemde zin en zijn het in meerderheid ook niet. Een bewering is logisch waar, wanneer ik alle feitelijke bestanddelen eruit kan verwijderen en vervangen door variabelen, d.w.z. symbolen zonder concrete inhoud, terwijl deze bewering toch logisch houdbaar is. Neem de volgende beweringen: wanneer logici onfeilbaar zijn, hebben zij altijd gelijk. Nu zijn logici onfeilbaar, dus hebben zij altijd gelijk. Deze gedachtengang, hoewel logisch juist, is gebaseerd op een feitelijk onjuist gegeven, n.l. dat logici onfeilbaar zijn. Substitueert men in deze beweringen variabelen, dan resulteren de logisch-ware beweringen: indien p, dan q; nu p, dus q.

De waarheid of onwaarheid wordt in de logica dus bepaald door logische wetten,

zoals die der equivalentie, der implicatie, der conjunctie, disjunctie etc. De evidentie van deze logische wetten kan men bij de meer eenvoudige gemakkelijk onderkennen. B.v. de bewering dat p q impliceert is equivalent aan de bewering: of niet q of p. Maar bij de meer ingewikkelde zijn ook logisch ware beweringen en wetten niet evident, in Vloemans' zin van het woord. Indien p en q, r impliceren is deze bewering equivalent met: niet-r en q impliceren niet-p. Dit is de eerste wet van de syllogistische contrapositie, een geleerde naam voor een logisch ware, maar niet evidente equivalentie.

Evidentie behoort een rol te spelen in de niet-logische vakwetenschappen, tenminste, voorzover ik kan beoordelen in economie en sociologie, indien men deze vakwetenschappen niet wil reduceren tot systemen van inhoudloze uitspraken. (En de verlogificerende tendens in de vakwetenschappen dringt steeds in deze richting).

Het tweede bezwaar dat Vloemans' boek aankleeft is dat hij geen aandacht besteedt aan logische fouten. Juist in een inleidend werk is een hoofdstuk daarover op z'n plaats. Insteed daarvan krijgen we een aanhangsel over de irrationele vormen van de logica, dat een soort mystieke logica tracht te schetsen. Die is er uiteraard niet en dit aanhangsel is dan ook een mislukking. M.i. had Vloemans beter de pagina's 152 t/m 157 van z'n Voorbereiding tot de wijsbegeerte (handelend over denkfouten) hier kunnen reproducen en/of uitwerken. Voor het overige is dit boek toch wel leerzaam, mits men Vollenhovens' **Hoofdlijnen der Logica** daarnaast leest om het normatieve karakter der logische wetten goed te verstaan.

Ten slotte Kruyvers' **Observeren en Redeneren**. Dit is een inleiding tot de logica zoals toegepast in de sociologie. Een degelijk opgezet boek, dat eigenlijk alle studenten in de sociologie en economie zouden dienen te bestuderen. Mijn ervaring op de economische researchafdeling van een internationaal concern is dat veel afgestudeerde economen vol zitten met allerlei ingeprente theorieën, maar dat zij bij het „observeren en redeneren” over hun voorgezette onderwerpen verstek laten gaan. Bij gespecialiseerde kwesties is dat nog te begrijpen, maar een afgestudeerd econoom hoort te weten hoe hij een opdracht als: Diagnoseer de betalingsbalans van land X, of de mate van inflatie in land Y, aanpakt. Ik heb soms wel eens de idee, dat de universiteit de mensen teveel de laatste snufjes van een nieuwe theorie bijbrengt, en te weinig leert creatief en constructief een vraagstuk aan te vatten. Hier kan het boek van Kruyer een heilzaam correctief brengen. Het geeft bovendien een aantal vraagstukken ter oplossing en een zeer uitvoerige lijst van sociologisch-methodologische publicaties. Voorts zijn de hoofdstukken over bewijsvoering, over het verzamelen der gegevens en over paralogismen en sofismen bijzonder goed te noemen. Men kan het slechts betreuren dat een soortgelijk geschrift nog niet voor economen geschreven is. Zij zullen — hoewel het boek zeer goed bruikbaar is — zelf steeds naar voorbeelden en toepassingen op economisch gebied moeten zoeken. H. W. de Jong.

*) Cohen and Nagel - **An Introduction to Logic and Scientific Method**.
L. S. Stebbing - **A Modern Introduction to Logic**. (Nieuw verschenen in de Harper Torchbooks - The Science Library, New-York).

PERSSCHOUW

De invloed van de 20ste eeuwse cultuur op de kerk.

Hier volgt het laatste deel van de rede van Prof. Van Riessen over het boven vermelde onderwerp.

III

Het zal er voor de kerk in de toekomst om gaan, dat zij de ban van het in de weg der secularisatie geboren gemeenschapsideaal verbreekt en de horizontale instelling prijsgeeft. Dat zij weer beleeft, wat zij wezenlijk is, de bruid van Christus, die op haar bruidegom wacht en door de Heilige Geest voor Hem wordt toegerust. Als zij dat is, zal zij nog wel zorg hebben over, maar is zij niet onrustig over het feit, dat de wereld naar haar niet meer luistert en dat zij op de terugtocht is. Dat alles zal nog wel erger worden. Het gebiologeerd zijn door de relatie kerk-wereld wordt dan verbroken, en de idee-

fixe wordt ontmaskerd, dat de kerken zich tot elke prijs moeten verenigen omdat de wereld door de verdeeldheid niet zou willen luisteren. In deze beweging zal zich n.l. het zwaartepunt van de kerk verplaatsen van de gemeenschap naar de waarheid, en het richtpunt van het kerkelijk doen van de horizontaal naar de vertikaal.

Het criterium dezer waarheid en de voorwaarde voor de vertikale, religieuze instelling is, dat men de bijbel als het Woord van God voor vast en duidelijk houdt.

Kraemer zegt ergens, dat er niets absoluuts in dit leven is, ook de bijbel niet. Zo kan men begrijpen, dat hij elders een zekerheid gaat zoeken, en dat de communicatie daarbij op het toneel verschijnt.

Maar de zekerheid van de christen en van de kerk is, dat men luisterend naar de bijbel luistert naar Gods Woord. Ik weet wel, dat dit tegenwoordig bijzonder ingewikkeld gemaakt wordt, maar dat is toch slechts in het vlak van de secundaire benadering van de bijbel door de wetenschap. Bij alle waardering voor de ernst daarvan en met dank voor de vruchten, die dat oplevert, weiger ik toch de wetenschap toe te laten zich te nestelen tussen mij en de bijbel. Dit luisteren is luisteren naar de waarheid. Al het overige is relatief. En het is echt menselijk en zondig om dit relatieve absoluut te maken. b.v. de wereldmijding of de wereldaanvaarding, de antithese of de solidariteit, het geloof de ware kerk te zijn of het geloof de gemeenschap aller kerken te zijn. In dit alles openbaart zich de dialectiek in dit leven tussen verlossing en zonde.

Als vrucht van het luisteren naar Gods Woord wordt onze kijk op dit leven bevrijd van eenzijdigheid en wordt hij gemengd. Wij zijn vreemdelingen hier en kunnen zo hier nog een tehuis vinden. Wij zijn in de wereld en niet van de wereld. De christen is met betrekking tot dit leven en deze wereld tegelijk gehecht en onthecht. Hij erkent de antithese maar hij zoekt geen isolement. Hij weet dat er een tijd is van verkondiging, maar ook een tijd van gesprek, zij 't nooit vrijblijvend. En in een gesprek wordt ook geluisterd. De christen weet, dat hij op zijn weg geroepen kan worden om te scheiden van anderen, maar ook om samen te werken, met wie dan ook.

Al deze betrekkelijkheden en hoe hij daarmee om moet gaan leert hij uit het volstreckte Woord van God. Het is samengevat daarin, dat hij het Koninkrijk Gods moet zoeken. Welnu, dat Koninkrijk is er en het is er nog niet. Dat blijkt o.a. daaruit, dat Christus is gekomen om vrede op aarde te brengen zowel als verdeeldheid. Zo bezien kan een christen zich niet laten vangen door het eenzijdig gemeenschapsideaal, kan hij de antithese niet vergeten, die bestaat tussen de kerk en de wereld zonder God, en voorzover zij bestaat tussen de kerken en binnen de kerk. Zijn solidariteit met een ongelovige, en de solidariteit met een kerk, die met Gods Woord een loopje neemt, is alleen waarachtig als daarbij de antithese duidelijk getoond wordt. Zij is dan uiteraard aansprakelijkheid en geen saamhorigheid.

Het is wel te begrijpen, dat in een tijd, die beheerst wordt door de problematiek van het humanisme, de kerken en de Wereldraad van Kerken onder de invloed daarvan komen, maar het is daarom niet te verontschuldigen. Want de oriëntatie naar gemeenschap en communicatie verraden een eenzijdigheid, die onvermijdelijk gaat ten koste van het gezag van Gods Woord en ten koste van de zinging door het Koninkrijk Gods.

Zij die tot geen prijs deze laatste zaken willen prijsgeven en daarbij toch aangetrokken worden door bewegingen van deze tijd, zoals ze hierboven aan de orde gesteld zijn, zullen zich eerst eens moeten bezighouden met de vraag, of en in hoeverre deze bewegingen onder invloed staan van wereldse idealen, die in feite van religieuze aard zijn, en met de vraag, of zijzelf niet reeds de invloed ervan ondergaan hebben.

Het is geen vreugde om de strijd te accentueren in de nogal chaotische toestand, waarin de kerk thans verkeert. Maar om wat er op het spel staat moet hij wel opgenomen worden. Gelukkig ook weer niet met allesbeheersende bezorgdheid, want onze verwachting is immers van den Here. Het is vooral geen vreugde omdat men daarbij herhaaldelijk, zoals ook hierboven, stelling moet nemen tegen broeders in Christus. Hun christen zijn was ook niet in geding, wel de koers die zij de kerk willen doen gaan.

Er zou uiteraard ook nog wel wat te zeggen zijn over de I.C.C.C., en als men kennis neemt van de Christian Beacon zelfs veel. Maar ik kan toch niet meegaan met de relativering van het verschil tussen I.C.C.C. en W.R.v.K., waarbij men allerlei secundaire voor- en nadelen op de weegschaal legt en dan concludeert, dat het geen verschil maakt, of men nu van de kat of de kater gebeten wordt. Zo gesteld ziet de W.R.v.K. er zelfs heel wat vriendelijker uit dan de I.C.C.C. Men zal echter recht moeten doen aan het essentiële verschil. In de I.C.C.C. heeft men een appél op het Woord van God, omdat dit daar bindend is; men wil er buigen voor de enige norm en zin der kerk. Vanwege de vrijblijvende instelling is zulk een appél op de kerken in de W.R.v.K., en zodoende op deze Raad zelf niet mogelijk.

Prof. Aalders heeft zijn standpunt ten deze eens tegenover een Zuid Afrikaanse broeder on-

der woorden gebracht. Hij drukte daarbij treffend uit waarom het gaat:

„De kerk”, aldus prof. Aalders, „is de kerk van Jezus Christus. Deze wordt ons in de Bijbel, het Woord Gods, geopenbaard. Voor de kerk komt het dus op twee dingen aan, „ten eerste dat zij de Bijbel onvoorwaardelijk en volledig als het Woord Gods aanvaardt en ten tweede dat zij zonder omwegen Jezus Christus, de Zaligmaker, belijdt zoals Hij door het Woord Gods verkondigd wordt. En voor een verantwoorde gemeenschap van kerken is noodzakelijk dat deze op de erkenning van die twee dingen gefundeerd is: dat zonder enige reserve de Bijbel als Gods Woord aanvaard wordt en dat Jezus Christus de Zaligmaker is zoals Hij in dat Woord Gods gepredikt wordt: de Zoon van God die mens werd om zondaars door Zijn zelfofferande aan het kruis te verlossen. Zulk een verantwoorde gemeenschap van kerken behoeft zich niet te beperken tot kerken van Gereformeerde belijdenis, zoals die in de Gereformeerde Oecumenische Synode zich manifesteert, maar kan zich daarnaast eveneens in breder verband openbaren in de I.C.C.C., waarvan de confessionele grondslag aan de beide boven aangeduide eisen (erkenning van de Bijbel als Gods Woord en belijdenis van Christus als de Zaligmaker in de reële Schriftuurlijke zin) ten volle voldoet”.

Dit was de rede van Prof. Van Riessen. Zij is de bestudering overwaard.

Want onweerstaanbaar dringt zich de vraag aan ons op of de kerken — alle — de nederlaag zullen lijden tegenover de mode-filosofieën van de dag.

In de achttiende eeuw werd de kerk van binnen uit overwonnen door het rationalisme, dat in gechristianiseerde vorm — n.l. als het supra-naturalisme — de kerk onnoemelijk veel en onherstelbare schade heeft berekend.

Zal in onze eeuw dat wat van de kerk overbleef krachteloos worden gemaakt door de haar al meer infiltrerende irrationalistische, speciaal existentialistische, filosofieën?

Wie dat gevaar werkelijk ziet als de grote dreiging onzer dagen zal dankbaar horen naar en doorgeven wat daartegen aan Schriftuurlijk verweer wordt geboden.

Kerken in Amerika

In een van de laatste nummers van **Christianity Today**, een positief christelijk tijdschrift dat in Amerika verschijnt, werd een overzicht gegeven van de zich in Amerika bevindende kerken. Het werd gegeven in verband met de vergadering van de Wereldraad van Kerken in New Delhi in India.

Eerst gaf het blad een overzicht van de religieuze gezindten van de Verenigde Staten. En wel als volgt:

Protestant	53.1 %	60,263,352
Roman Catholic	36.1 %	40,871,302
Jewish	4.9 %	5,500,000
Others	5.9 %	9,973,099

Men ziet dat in Amerika nog 5½ miljoen Joden wonen! Onder die „Others” — anderen — worden samengevat Christian-Scientisten, Mormonen, Jehovah's getuigen, Unitariërs enz.

In Amerika bestaan drie „oecumenische” organisaties.

Vooreerst de **National Council of Churches of Christ in the U.S.A.** — de N.C.C. Deze is een „onderafdeling” van de Wereldraad van Kerken. Bij deze Nationale Raad zijn via de kerken waartoe ze behoren 62½% van alle protestanten aangesloten. In totaal 39.702.101. De tweede oecumenische organisatie is de positief orthodoxe **American Council of Christian Churches**. Deze Raad is een onderdeel van de onder ons bekende orthodoxe wereldorganisatie van kerken de **I.C.C.C.**

Tot de N.C.C. behoren alle grote kerkgemeenschappen van Amerika als de Lutherse kerken (voor het grootste gedeelte althans); de Methodisten-kerken; de Presbyteriaanse kerken (zowel de „Presbyterian Church in the U.S.” als de „United Presbyterian Church in the U.S.A.”) e.a.

Van de bij géén „oecumenische organisatie aangesloten kerken gaf **Christianity Today** het volgende overzicht:

Adventists	348,470
American Baptist Association	647,800
American Lutheran Church	2,194,505
Christian Reformed Church	236,145
Church of God	135,294
Church of God in Christ	382,679
Church of the Nazarene	300,771
Churches of Christ	2,007,650
Conservative Baptist Association of America	275,000
Eastern Church bodies	409,962
Lutheran Church — Missouri Synod	2,304,962
North America Baptist Association ..	330,265
Salvation Army	253,061
Southern Baptist Association	9,485,276
United Free Will Baptist Church	100,000
United Pentecostal Church	160,000
Wisconsin Evangelical Lutheran Church	342,993

Religious bodies with less than 100,000 members	2,247,120
Totaal	22,161,953
Van de bij de „American Council” aangesloten kerken en personen vonden we het volgende lijstje:	
Bible Presbyterian Church Association	6,056
Bible Protestant Church	2,535
Congregational Methodist Church	14,272
Evangelical Methodist Church of America	25,614
General Association of Regular Baptist Churches	126,080
Independent Churches, Affiliated	14,100
Methodist Protestant Church	2,678
Militant Fundament Bible Churches ..	1,268
Southern Methodist Church	5,275
Tioga River Christian Conference	2,969
United Christian Church	5,510
World Baptist Fellowship	68,000
Independent Baptist Bible Mission ..	5,510
Fundamental Methodist Church	1,073
Membership of Individually Affiliated Churches	738,265
Members Affiliated as Individuals	145,000
Totaal	1,163,845

Voorts is er in Amerika nog een interkerkelijke organisatie van wat losser formatie en wat minder orthodox karakter dan de I.C.C.C. Deze heet de **National Association of Evangelicals** (N.A.E.) De lijst van de daarbij aangesloten kerken en groepen, groot en klein is zeer lang.

De Chr. Geref. Kerk van Amerika was een tijdlang bij deze organisatie aangesloten. Nu niet meer.

De verdeeldheid der christenen in Amerika is verbijsterend groot. Er zijn bij de regering meer dan 250 kerkelijke denominaties ingeschreven.

Een van de ernstigste verschijnselen van het kerkelijke leven in Amerika is, dat speciaal in de z.g. „Schriftgetrouwe” kerken de scheuringstendens zo bijzonder sterk is. In de dertiger jaren ontstond onder leiding van de grote Gresham Machen een afgescheiden Presbyteriaanse kerk. Zij werd geboren na een heroïsche geloofsstrijd tegen het, de oude Presbyteriaanse kerken geheel overheersende, modernisme. Maar in deze afgescheiden kerk ontstond al heel gauw een scheur. Speciaal vanwege strijd over de leer van het duizend-jarig rijk!

Zo ontstonden de **Orthodox Presbyterian Church** en de **Bible Presbyterian Church**.

Tot de eerste behoort de onder ons goed bekende geleerde Prof. Dr C. van Til. In nauw verband met deze kerken staat het ook onder ons goed bekende Westminster-Seminary van Philadelphia waaraan naast Prof. Van Til mannen als Murray, Young, Stonehouse en Clowny doceren.

Tot de tweede kerk behoort o.a. de onder ons eveneens goed bekende Dr Mac. Intire, de voorzitter van de I.C.C.C.

In de Bible Presbyterian Church ontstond evenwel opnieuw een scheuring. Er ontstond naast deze laatste de **Evangelical Presbyterian Church**. Deze laatste kerk heeft de leer van het duizendjarig rijk officieel als haar kerkleer aanvaard. Van deze is Dr Mac Intire thans lid. Hij werd zo succesief betrokken in drie kerkscheuringen!

Dat is wel wat al te veel!

C. V.

KERKNIEUWS

Beroepen te Breda: K. C. Smouter van Valthermond.

Ds J. D. Wielenga van Veenendaal onderging een operatie. Hij zal zijn pas geleden aanvaard ambtswerk enige tijd moeten onderbreken.

Zending. Op de vergadering van afgevaardigden van de met de kerk van Zwolle samenwerkende kerken voor de zendingsarbeid op Soemba werd besloten, dat die kerken nog enkele jaren 75 cent per ziel zullen opbrengen voor deze arbeid. Wanneer dit bedrag door de kerken wordt betaald zijn zij vrij nieuw zendingswerk aan te vatten of zich aan te sluiten bij een der samenwerkingsverbanden in het bestaande zendingswerk. Een commissie werd benoemd om voorbereidend werk te doen inzake de bestudering van nieuwe mogelijkheden in het zendingswerk.

Ds G. Roukema nam in verband met het gaan beroepen van een eigen predikant door de kerk van Wageningen „afscheid” van deze gemeente.

Ds R. Houwen deed na bevestigd te zijn door ds Van Ommen zijn intree in de Gereformeerde Kerk van Hattem. Ds Van Ommen preekte over 2 Cor. 2 : 14—16, ds Houwen over 1 Cor. 2 : 2.

Ds D. Nieuwenhuis werd bevestigd in de kerk van IJmuiden door Ds J. J. Arnold van Amersfoort. Deze preekte over Math. 9 : 9—13, Ds Nieuwenhuis over 2 Kon. 2 : 13—18.

Zendingsarbeid classis Haarlem. De classis Haarlem van 27 jan. j.l. behandelde een schrijven van de kerk van Haarlem, bevattende een voorstel i.z. de voortgang van de zendingsarbeid. Met algemene stemmen deed de classis de volgende uitspraak:

1e. haar brief van 30 september 1961 onverminderd te handhaven, waarin zij uitsprak „dat op het terrein Nqutu door de zendingen het volle Evangelie van Christus verkondigd kan worden... zodat geen der classiskerken het heeft aangedurfd „neen” te zeggen op dit aanbod. Zij menen integendeel deze gelegenheid te moeten aangrijpen, om aldus aan de zendingsopdracht, die Christus aan Zijn Kerk gaf, te voldoen”;

2e. het standpunt van de kerk te Haarlem in deze volledig te ondersteunen;

3e. zich geroepen te gevoelen — ongeacht het al dan niet instemmen van de kerk te Vrijheid met het besluit van de P.S. van Friesland —, het terrein Nqutu zonder verdere reserves te aanvaarden;

4e. dat Ds W. L. Kurpershoek THANS op zo kort mogelijke termijn dient te worden uitgezonden, om de zendingsarbeid aldaar aan te vatten.

Voorts besluit de classis om van bovenvermelde uitspraak mededeling te doen aan de kerken te Drachten en Haarlem, de samenwerkende kerken en rsorten van kerken en de kerk te Vrijheid.

Zaak-Katwijk. De classis Gouda-Leiden-Woerden behandelde weer enkele malen de zaak-Katwijk. De classis besloot om het besluit van 11 maart '61 (inhoudende de erkenning van de brs. P. de Vries c.s. als de wettige kerkeraad te Katwijk) terug te nemen.

Verder besloot de classis, kennisgenomen hebbende van de besluiten van de G.S. van Assen, verklaringen van de twee groepen en andere ingekomen stukken

constaterende:

1. dat door de groep br De Jager c.s. schuld is beleden conform het besluit der Generale Synode;
2. dat door de groep Ds Breen c.s. wel schuld is beleden inzake tekortkomingen in beleid en broederlijke liefde, doch dat zij verklaren om des gewetens wille zich niet te kunnen conformeren aan het besluit der Generale Synode;
3. dat ten aanzien van het niet conformeren aan dit besluit voor de brs Ds Breen c.s. de kerkelijke weg openstaat voor een verzoek om revisie inzake dit besluit;

overwegende:

1. dat na bovengenoemde verklaringen van beide groepen ambtsdragers de classis geen reden ziet haar medewerking te verlenen aan de uitvoering van uitspraak IV,5 van het G.S.-besluit;
2. dat door de beide groepen ambtsdragers is erkend, dat zij verkeerd hebben gehandeld en dat na hun schuldverklaringen het de eis der broederlijke liefde is, elkaar te verdragen en elkaar opnieuw te aanvaarden als leden van het lichaam van Christus;
3. dat het al of niet zich conformeren aan een synodebesluit geen beletsel mag vormen voor het herstel der kerkelijke samenleving;
4. dat de eenheid van de kerk van Katwijk een eis des Heren is;
5. dat geen wettige grond bestaat voor een gescheiden leven der twee groepen ambtsdragers te Katwijk;

van oordeel:

dat deze twee groepen ieder voor zich na het ontstaan van het schisma als gescheiden kerken levende, ambtsdragers hebben bevestigd, die wederzijds behoren erkend te worden, tenzij tegen deze broeders wettige bezwaren zijn in te brengen, in welk geval de kerkelijke weg voor de behandeling van deze bezwaren open staat;

besluit:

1. Ds Breen c.s. te adviseren revisie te vragen van het besluit der G.S.
2. de beide voornoemde groepen ambtsdragers de eis des Heren tot herstel der kerkelijke samenleving voor te houden;
3. zich er van op de hoogte te stellen, in hoeverre de bereidheid tot herstel dezer eenheid aanwezig is bij de groepen;
4. uit te spreken, dat de broeders ambtsdragers die niet bereid zijn, de kerkelijke eenheid te herstellen, zich op een schismatieke weg bevinden;
5. van deze uitspraken tevens kennis te geven aan diegenen, die zich met een schrijven inzake de kwestie Katwijk tot de classis hebben gewend.

Deputaten van de Generale Synode van Assen voor samenspreking met Christelijke Gereformeerde deputaten. De generale synode van Assen droeg aan bovengenoemde deputaten op zo mogelijk het rapport, dat was uitgebracht aan de synode te Assen, voor de kerken beschikbaar te stellen.

Na een reeds eerder hierover verschenen persbericht kwamen er slechts zoveel bestellingen

binnenbinnen, dat de prijs van het rapport ongeveer 60 cent zou bedragen.

Omdat enkele kerken een aanzienlijk aantal bestelden, achtte ik het nodig eerst bericht aan die kerken te zenden, hoeveel de prijs zou bedragen. Gevolg, dat het merendeel van die kerken de bestelling annuleerde.

Indien het rapport nu toch nog vermenigvuldigd wordt, zal de prijs op ongeveer f1.— komen.

Ik wil nu de bestellende kerken en broeders tot 19 maart a.s. de gelegenheid geven zo zij dit wensen de bestelling ongedaan te maken.

Liever zou het mij zijn, als er van de kerken, die nog niets van zich lieten horen, alsnog een bestelling binnenkwam. Als de kerken gemiddeld b.v. twee ex. zouden bestellen, zou de prijs daarmee naar schatting tot 40 cent dalen, bij drie ex. per kerk tot 30 cent.

Dus gaarne bericht op uiterlijk 19 maart a.s. 's-Gravenhage, 19 febr. 1962, F. de Vries, Wassenaarseweg 126. secr. van deput.

Adressen. Grootegast, scriba: J. R. Lalkens, Hoofdstraat 88; diakonie: A. D. Douma, Langeweg 30; **Monster,** scriba: A. van der Boom, Langestraat 102, 's-Gravenzande, tel. 01748-2652; **Ds H. de Vries** te Veendam, Dr Th. Tjabbestr. 28, tel. 05987-4306; **Wormer:** K. Kramer, scriba, Badhuisstr. 10a, Wormer; comm. van beheer: D. Bakker Jr., Schansstraat 8.

CORRESPONDENTIE

over „de procedure cand. J. C. JANSE in het jaar 1944”

Onmiddellijk dan na opening van de vergadering van de commissie voor zwaarigheden, in een der zalen van de Oosterkerk, stelde de voorzitter prof. Grosheide de volgens hem „praealabele kwestie” aan de orde. Daarbij verliep het gesprek in hoofdzaak als volgt:

Voorzitter: We hebben hier allereerst de praealabele kwestie te stellen: Hoe staat u ten opzichte van het geval Breda?

Cand. J.: Ik ben daar niet bij geweest, professor. Voorzitter: Hoe zou u er tegenover gestaan hebben, als u er bij geweest was?

(Dit was een moeilijke vraag, waarbij ik had kunnen zwijgen, maar waarop ik, om des gewetens wil niet mocht zwijgen).

Cand. J.: Ik zou me gevoegd hebben bij degenen, die om des Woords wil worden uitgeworpen. Er is nauw verband tussen de schorsing van ds Telder en de leerbesluiten van de generale synode, de schorsing van prof. Schilder en de kwestie van het gezag van de synode.

Voorzitter: Daar hebben we niet mee te maken. Bewijs met een tekst, dat ze daar in Breda gelijk hebben.

Cand. J.: Ze zijn daar onrechtvaardig uitgeworpen, om de trouwe verkondiging van de waarheid.

Voorzitter: Hebt u de waarheid in pacht? U spreekt absolutistisch. Dat is uw „mening” maar. U is flink eigenwijs. U spreekt hier zware beschuldigingen uit tegen de kerkeraden van Breda en Raamsdonk.

Bewijs met een tekst dat ze daar gelijk hebben.

Cand. J.: Uit het Woord weten we de waarheid. En wat tegen dat Woord ingaat, is leugen. Dat is maar niet onze „mening” erover. Onze vaders hebben dat in 1834 en '86 ook altijd volgehouden.

Voorzitter (tot een van de afgevaardigden van de classis Kl.): Het ging in de Doleantie om heel andere kwesties, nietwaar ds. ...? Uw vader heeft dat nog meegemaakt in Amsterdam.

(Tot cand. J.): Erkent u het leergezag van de synode?

Cand. J.: Nee, in die besluiten zijn verschillende dingen scheef en verdraaid voorgesteld.

Voorzitter: Wat! hebt u inzage gehad van de geheime stukken der synode? Dat is een zware beschuldiging van de synode. En hebt u nooit een bezwaarschrift ingediend?

Cand. J.: Ik ben niet van oordeel, dat ieder die 't niet eens is met de synodebesluiten een bezwaarschrift moet inzenden.

Voorzitter: Ik wel. We hebben er al zo'n stapel. U kunt gerust een bezwaarschrift indienen. Wat doet u hier eigenlijk?

Cand. J.: Ik ben hier niet gekomen om de commissie te erkennen als bevoegd om een candidaat af te wijzen of toe te laten, maar alleen om de classis het voorwendsel te ontnemen, dat zij met mij niet verder zou kunnen handelen, omdat ik de „officiële kerkelijke weg” niet zou afgelopen hebben. Voorzitter: U zegt nu scherpe dingen. Daar hebt u straks spijt van. Praat er nog eens over met mensen die er verstand van hebben. 't Kan uw positie kosten.

(Hierop heb ik geen antwoord gegeven).

Attentie,

leden van de persvereniging Opbouw

Geeft uw adreswijziging op bij het adres secr.-penningm.:

Van Lijnden van Sandenburglaan 16, Utrecht.